

Interview Jean Paul Van Bendegem: “Het individuele wordt te vaak benadrukt. Er moet een tegenstroming zijn.”

Jean Paul Van Bendegem is emeritus hoogleraar logica en wetenschapsfilosofie aan de Vrije Universiteit Brussel en zetelt in het steuncomité van de Samenlevingsdienst. Want er gaat vandaag te veel aandacht naar het individuele niveau, vindt hij, terwijl jongeren ook in de maatschappij zouden moeten staan. Een gesprek over leren doorheen praktijken, het doorbreken van sociale barrières en ‘mens-in-maatschappijvorming’.

U zetelt in ons steuncomité. Vanwaar die keuze?

Ik heb zelf een ervaring gehad die je zou kunnen vergelijken met het idee van een Samenlevingsdienst. Ik ben nog van de generatie die verplicht was om een militaire dienst te doen. Dat zag ik helemaal niet zitten, dus vroeg ik het statuut van gewetensbezwaarde aan. Daardoor kon ik in de sociaal-culturele sector terecht, maar dan wel dubbel zo lang: twintig maanden. Ik kwam op de administratie van de Universiteit terecht. Eerst dacht ik twintig maanden van mijn leven te verliezen. Maar op het einde van die periode prees ik mij gelukkig om zoiets te mogen meemaken. Ik leerde veel bij over hoe mensen met jou omgaan zodra ze weten in welke positie je zit. Ik had daar echt geen idee van. Dat heeft mij zowel gechoqueerd, gefrustreerd als wijzer gemaakt. Dat vind ik ook terug in het idee van de Samenlevingsdienst.

U heeft het over bijleren in de praktijk. Ook bij ons kunnen jongeren ervaren wat de maatschappij zoal te bieden heeft door in praktijk ervaringen op te doen en zo langzaam ‘burger’ te worden. Is dat belangrijk voor jongeren denkt u?

Als ik kijk naar de curricula van middelbare scholen, zie ik een groot accent op de passieve manier van werken. Praktijken zouden daarin meer plaats moeten hebben. En dat biedt een Samenlevingsdienst wél. Je gaat tijdens zo’n traject echt in de maatschappij staan en leert er gaandeweg mee omgaan. Mens-in-maatschappijvorming: dat is waar het om draait. En in het tijdsgewricht waar we vandaag in leven, is zoiets van fundamenteel belang. Het individuele wordt te vaak benadrukt en dus moet er een tegenstroming zijn.

Bij ons krijgen jongeren ook de tijd om even op de pauzeknop te drukken en na te denken welke richting ze uit willen in hun leven. Bent u daar een voorstander van als filosoof?

Absoluut! Het merkwaardige is dat we dat fenomeen eigenlijk al eeuwen kennen. Want wat is een retraite anders dan je even uit de samenleving terugtrekken om uit te zoeken wat je wil? De Samenlevingsdienst biedt een retraite ín de samenleving: er niet van weggaan, maar er juist gaan instaan. En dat op een plaats waar je al je bezorgdheden uit het dagelijks leven ook even opzij kan plaatsen door kennis te maken met een nieuwe wereld. Door dat in de samenleving te doen, leer je bovendien hoe de wereld functioneert. Je leert er doorheen praktijken.

Wat denkt u dat een Samenlevingsdienst voor de maatschappij als geheel kan betekenen?

Het kan sociale barrières doorbreken. We hebben daar nu een afkooksel van: men gebruikt vaak BV’s om mee te draaien in pakweg de spoeddienst van een ziekenhuis. Ik vraag me af waarom dat BV’s moeten zijn. Maar als zoiets gebeurt in het kader van een Samenlevingsdienst, wil dat zeggen dat de gastorganisatie in kwestie er iemand verkrijgt die je normaal gezien niet meteen verwacht in zo’n omgeving. Dat voorkomt dat de samenleving opgedeeld wordt in diverse groepen die weinig tot geen interactie met elkaar hebben. Hoe meer sociale milieus je leert kennen, hoe beter.

De sociale milieus waarover u het heeft, wijzen op diverse groepen in de maatschappij, waarvan sommigen ook niet altijd even veel kansen hebben. Wij zetten als organisatie altijd in op die diversiteit en inclusie. In welke mate kan zoiets jongeren ook bewuster maken van de wereld rondom hen en hen ook alert en sociaal voelend maken?

Het vergroot de kans op een bewustzijn voor de sociale elementen in de aanwezige ongelijkheden. Het kan ervoor zorgen dat je weerstaat aan bepaalde individualistische ideeëngangen waarbij je denkt dat iemand niet hard genoeg zijn/haar best doet of de kwaliteiten en talenten niet heeft. Want de ongelijkheden in de maatschappij hebben vaak een sociale basis. Het gaat erom wat de maatschappij wil doen, om ook die mensen volwaardig te betrekken. Met andere woorden: een Samenlevingsdienst kan zorgen voor een sociaal alert bewustzijn. Ik zou bijna durven zeggen dat je daardoor ook een gevoel van bewondering voor anderen kan ontwikkelen. Het maakt je meer mens.

Een traject bij ons is vrijwillig. Hoe denkt u daarover?

Je zal niet plots alle jongeren bereiken door het te verplichten. We leven trouwens in een maatschappij waarin sociale media veel impact heeft. Ik hoop dat getuigenissen van zij die traject doorliepen, de meeste kracht hebben om anderen over de streep te trekken. En als er voldoende mensen zijn die een Samenlevingsdienst willen doen, zal jullie project ook automatisch deel beginnen uitmaken van het maatschappelijke leven, net zoals dat bij sport het geval is. Je verplicht toch ook niemand om te sporten.

We proberen onze jongeren ook tot kritische burgers te maken zodat ze met een genuanceerde blik in de maatschappij kunnen staan. Is daar vandaag veel nood aan?

Er is een absolute nood aan kritische ingesteldheid. En dat kan je beter als er vertrouwen heerst. Zoals ik altijd heb gezegd heb tegen mijn studenten: “Het is niet omdat ik hier vooraan sta, dat jullie meteen altijd moeten geloven wat ik zeg. Ik zou zelfs van het tegendeel uitgaan: geloof geen woord van wat ik zeg. Maar als je denkt dat ik fout ben: kom het me dat dan vertellen, zodat we erover kunnen praten”. En zeker in de sectoren waarin jullie een Samenlevingsdienst aanbieden, is het een zaak om te leren praten, argumenteren en discussiëren. Dat leerproces heeft enorm veel potentieel als je ervoor open staat.